

■ БІЗНЕС І ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 658:338.246

УЗАГАЛЬНЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНИХ ДЛЯ ДІАГНОСТУВАННЯ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ ©

Т.О. МЕЛІХОВА,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри обліку,
аналізу, оподаткування та аудиту,
Запорізька державна
інженерна академія
(м. Запоріжжя)

Досліджено методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. На підставі проведеного детального аналізу методичних підходів економічної безпеки підприємств виділено та узагальнено методичні підходи визначення економічної безпеки підприємств, а саме: підхід на основі аналізу фінансового стану підприємства, прибутково-інвестиційний підхід, тримірний підхід, ресурсно-функціональний підхід, індикаторно-індексний підхід, індикаторний підхід, програмно-цільовий підхід, підхід за функціональними складовими економічної безпеки, експертний підхід, матричний підхід, вузькофункціональний підхід, підхід на основі теорії економічних ризиків, бухгалтерський підхід, підхід економіко-математичного моделювання, підхід ймовірності банкрутства підприємства. Досліджені існуючі групи підходів до побудови методики оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Виділені оптимальні методичні підходи для оцінки рівня економічної безпеки підприємства, а саме: ресурсно-функціональний, програмно-цільовий та індикаторний підходи, оскільки вони є більш простими для використання на рівні підприємств та дають змогу швидко та з максимальною достовірністю оцінити рівень економічної безпеки підприємства без залучення додаткових фахівців.

Ключові слова: методичні підходи, оцінка, рівень, економічна безпека підприємства, ресурсно-функціональний, програмно-цільовий та індикаторний підходи.

Літ. 49.

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства є складною багаторівневою системою гармонійної взаємодії усіх її елементів, що потребує дослідження методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства з метою своєчасного діагностування внутрішніх та зовнішніх загроз та впровадження відповідних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства досліджували такі науковці: Атаманов Г.А., Бойкевич О.Р., Бондаренко О.М., Васильців Т.Г., Вергун А.М., Гнилицька Л.В.,

© Т.О. МЕЛІХОВА, 2018

Горячева К.С., Дмитриева М.Ю., Довбня С.Б., Донець Л.І., Забияко С.В., Зима Л.М., Иванова Н.В., Ільяшенко С.М., Ковальов Д., Ковальчук Н.О., Козаченко Г.В., Кокнаєва М.О., Капітула С.В., Клопов І.О., Кушнірук А.О., Маслак О.І., Мунтіян В.І., Нагорна І.І., Пілова Д.П., Подлужна Н.О., Пойда-Носик Н.Н., Покропивний С.Ф., Прокопішина О.В., Пірятінська І.В., Райзберг Б.А., Скорук О.В., Сусіденко В.Т., Тамбовцев В.Л., Ткаченко А.М., Черняк Г.М., Франчук В.І., Шемаєва Л.Г., Яременко О.Ф.

Позитивно оцінюючи результати проведених досліджень, слід зазначити, що, на наш погляд, прослідковується відсутність єдиної точки зору науковців щодо методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Формулювання цілей статті. Узагальнити методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства та вибрати оптимальні для діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує значна кількість методів, які застосовуються для визначення рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. У ході аналізу фахової літератури [2, с. 161-163] було визначено, що наявні методики визначення рівня економічної безпеки підприємства можна розділити на декілька груп [3]. Ми згодні з автором, що виділені підходи враховують не всі показники, які впливають на стан економічної безпеки підприємства, але групування підходів полегшує роботу з масивами інформації та допомагає здійснити вибір напрямку дослідження для проведення подальшої оцінки.

Т. Васильців об'єднав методичні підходи до оцінки економічної безпеки підприємництва у групи: 1. Традиційні, які базуються на оцінці ефективності та надійності функціонування первинної ланки економіки, а саме: передбачають оцінку функціональних складників (показників) ефективності функціонування підприємства та захисту його майна і ресурсів; аналіз показників фінансової стійкості підприємства; розглядають теорії розпізнання кризових чи некризових станів підприємства в майбутньому; вивчають методи прогнозування банкрутства. 2. Нестандартні, які передбачають: співвідношення величини бруто-інвестицій підприємства і ресурсів, необхідних для інвестиційної підтримки умов економічної безпеки; визначення ринкової вартості та економічної захищеності капіталу підприємства; оцінку стану розвитку підприємництва, виявлення системних ризиків його розвитку; визначення рівня криміналізації економіки; оцінку рівня ризику господарської діяльності [4, с. 43].

Продовжуючи думку автора, у своїх дослідженнях Маслак О.І., Гришко Н.Є. [5] усі наявні підходи до побудови методики оцінки рівня економічної безпеки підприємства розділяють на три групи: прибічники першого підходу використовують технологію порівняння фактичних показників діяльності підприємства із граничними на базі поєднання авторських та загальновідомих класичних методик [6], [7], [8], [9], другого – визначення стану економічної безпеки шляхом виокремлення та оцінки рівня безпеки за функціональними складовими [9], [10], [11], [12], [13], третього – формування комплексної оцінки на базі визначення сукупного критерію [14].

Більшість науковців, спираючись на підхід виокремлення функціональних складових економічної безпеки, формують власну методику оцінки її рівня через визначення рівня безпеки за певною складовою із подальшим агрегуванням даних у узагальнюючій оцінці [5]. На наш погляд доцільним і правильним є те, що вчені на підставі власної думки, яка базується на виокремленні складу функціональних

складових та використовуючи існуючий метод, доповнюють його методиками визначення граничних значень, самостійно відбирають та узагальнюють необхідні розрахункові показники.

Формування економічної безпеки підприємства повинно досліджуватись на основі конкретного типу моделі економічної безпеки на макrorівні, що впливає на вибір підходів до оцінки економічної безпеки на мікрорівні. Такої думки дотримується і Пірятінська І.В. [15]. На необхідності дослідження економічної безпеки на мікрорівні наголошують багато вчених, серед яких: Камишнікова Е.В. [16], Гнилицька Л.В. [17], Ільяшенко С.М. [18] та інші.

Так Франчук В.І., Мельник С.І. класифікують методичні підходи до визначення рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання [19] наступним чином:

- 1) метод комплексної оцінки економічного потенціалу (багатовекторна модель економічної безпеки) [20, с. 12-19];
- 2) метод оцінки конкурентного статусу фірми, інтегральна оцінка дотримання інтересів компанії [1];
- 3) методи комплексної оцінки загроз (інтегральна оцінка ризику) [21, с. 51-55];
- 4) метод багатofакторної лінійної моделі [22, с. 35-40];
- 5) метод оцінки ефективності захисних заходів [23].

Найпоширенішими підходами, які застосовуються на практиці при оцінюванні рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, на думку Кокнаєва М.О. [24], Ковальчук Н.О., Корбутяк А.Г. [25], Пойда-Носик Н.Н. [47], є індикативний та ресурсно-функціональний. Крім загальноприйнятих, науковці додають економіко-математичний підхід [24], методичний та поетапний підходи [25], програмно-цільовий (або інтегральний) та ранговий підходи [47; 26, с. 35-37].

На підставі проведеного детального аналізу нами узагальнено оптимальні методичні підходи до визначення економічної безпеки підприємств, а саме:

- підхід на основі аналізу фінансового стану підприємства, розкритий Івановою Н.В. [27], на підставі проведення аналізу фінансового стану та фінансових результатів, при якому отримані результати показників порівнюють з нормативами та надається їм оцінка у балах, яка узагальнюється у середній бал, за допомогою якого визначається рівень економічної безпеки;

- прибутково-інвестиційний підхід, виділений Козаченко Г.В., Пономарьовою В.П., Ляшенко О.М. [1], які вважають, що потрібно провести порівняння обсягу інвестицій підприємства, що отримані за рахунок реінвестованого прибутку, з інвестиційними коштами, необхідними для забезпечення рівня економічної безпеки підприємства;

- тримірний підхід, наведений Довбня С.Б., Гічовою Н.Ю. [48], здійснюється на підставі розрахунку середньозваженого значення рівня поточної, тактичної і стратегічної безпеки, який показує загальний рівень економічної безпеки підприємства;

- ресурсно-функціональний підхід, розглянутий такими авторами, як: Покропивний С.Ф. [23], Олейніков Є.О. [9], Мельник Л.Г., Карінцева О.І. [19], Ільяшенко С.І. [12], Скорук О.В. [28], Тамбовцев В.Л. [29], Бойкевич О.Р. [30], Вергун А.М., Савченко М.М., Тарасенко І.О. [31], Клопов І.О. [32], Пойда-Носик Н.Н. [47], Ковальова Д., Плетнікова І. [22], Шило Ж.С. [33, с. 26],

Бондаренко О.М. [34, с. 14, 16], Зимою Л.М. [35, с.7], Капітула С.В. [36, с. 9], визначається за допомогою сукупного критерію, який отримано на підставі оцінки вагомості кожної функціональної складової економічної безпеки підприємства;

- індикаторно-індексний підхід, який виділили Ковальов Д., Сухорукова Т. [37], Бандурка О.М., Духов В.Є., Петрова К.Я., Червяков І.М. [38], визначає рівень економічної безпеки за допомогою індикаторів технологічної, ресурсної, фінансової та соціальної безпеки;

- індикаторний підхід, який зазначили у своїх працях Тамбовцев В.Л. [29], Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С. [39], Шило Ж.С. [33, с. 21, 26], Атаманов Г. [40], Райзберг Б.А. [41], Вергун А.М., Савченко М.М., Тарасенко І.О. [31], Клопов І.О. [32], Г. Козаченко [1], Шлемко В. [42], розраховує рівень економічної безпеки за допомогою використання граничних мінімальних або максимальних значень показників індикаторів;

- програмно-цільовий підхід, визначений такими вченими, як Вергун А.М., Савченко М.М., Тарасенко І.О. [31], Клопов І.О. [32], В. Забродський [26, с. 35-37], Ткаченко А., Резнікова О. [43], визначає рівень економічної безпеки на основі методів експертних оцінок за допомогою інтегрування показників;

- підхід за функціональними складовими економічної безпеки, що описаний у дослідженнях Козаченко Г.В., Погорелова Ю.С. [39], визначається як розрахунок комплексних показників економічної безпеки підприємства за допомогою функціональних складових;

- експертний підхід, запропонований Козаченко Г.В., Погореловим Ю.С. [39], здійснює оцінку ймовірності виникнення загроз та їх наслідків;

- матричний підхід, зазначений Козаченко Г.В., Погореловим Ю.С. [39], для якого використовують матричні методи;

- вузькофункціональний підхід, який зазначили Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С. [39], здійснюється на підставі дослідження фінансових показників фінансової звітності підприємства;

- підхід на основі теорії економічних ризиків, розглянутий Вергуном А.М., Савченко М.М., Тарасенко І.О. [31], Клоповим І.О. [32], базується на основі методів експертних оцінок та інтегруванні отриманих показників, які показують рівень економічної безпеки;

- бухгалтерський підхід, виділений Пірятінською І.В. [44], застосовує критерії, які отримані з даних бухгалтерського та управлінського обліку, а саме на реальних даних про фінансовий стан підприємства;

- підхід економіко-математичного моделювання, запропонований Пірятінською І.В. [44], Капітула С. [18], працює на основі функціональної залежності рівня економічної безпеки підприємства від відповідних показників діяльності підприємства;

- підхід ймовірності банкрутства підприємства, наведений Шило Ж.С. [33, с. 28] згідно з моделями Альтмана, Таффлера, Тішоу, Конана, Голдера, дозволяє спрогнозувати ймовірність банкрутства та показує вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ.

З проведеного аналізу думок вчених видно, що більш поширеними серед науковців є ресурсно-функціональний, програмно-цільовий та індикаторний підходи, тому більш детально зупинимось на них, оскільки вони є простішими для використання на рівні підприємств та дають змогу швидко та з максимальною достовірністю оцінити рівень економічної безпеки підприємства без залучення додаткових фахівців.

Удосконалення ресурсно-функціонального підходу до оцінки економічної безпеки підприємства, на важливості якого наголошують Олейніков Є.О. [9, с. 143-158], Покропивний С.Ф. [23, с. 469-472], Ільяшенко С.М. [18, с. 14] та інші, на нашу думку, можливе за допомогою власної методики розрахунку економічної безпеки для конкретної галузі підприємств, в якій будуть визначені оптимальний перелік показників та критерії їх оцінки.

Підхід до оцінки рівня економічної безпеки, який базується на принципах й умовах програмно-цільового управління і розвитку, запропонований до використання Забродським В. [26], ґрунтується на інтеграції сукупності показників, що визначають економічну безпеку. При цьому використовується декілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний і багатовимірний аналіз. На нашу думку даний підхід є складним для застосування на практиці через використання математичного аналізу.

Індикаторний підхід полягає у формуванні системи індикаторів та розрахунку інтегрального індикатора, є найчастіше застосовується на макрорівні (на рівні держави), що показано у роботах Тамбовцева В.Л. у загальних теоретичних рисах [29]. Прихильником цього підходу є також Гладченко Т.М. [45]. Проте дослідження, представлені Папехінім Р.С. [23] та Горячевою К.С. [46], виявили поверхневий характер викладення індикаторного підходу, оскільки в ньому найвищий рівень економічної безпеки підприємства досягається за умови, що вся сукупність індикаторів знаходиться в межах граничних значень, але для кожного підприємства застосовуються власні порогові критерії з урахуванням виду його діяльності. Також слід зазначити, що серед дослідників немає одностайної думки щодо переліку показників, які характеризують діяльність підприємства і відповідають певному рівню його економічної безпеки.

У свою чергу, Черняк Г.М. наголошує на відсутності єдиного підходу до методики проведення оцінювання економічної безпеки підприємства, тому на його погляд, який ми поділяємо, важливо сформулювати концептуальні основи до розробки методики оцінки рівня економічної безпеки підприємств, які мають включати такі елементи: 1. Динамічність (урахування змінного середовища існування підприємства). 2. Репрезентативність (відображення найбільш суттєвих показників, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства). 3. Достовірність (адекватність відображення стану складової безпеки). 4. Інформаційна доступність (використання під час розрахунку офіційних статистичних даних, звітності підприємства та публічних експертних оцінок). 5. Урахування найбільш важливих складових економічної безпеки для підприємства [49].

Висновки. Досліджено методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. На підставі проведеного детального аналізу методичних підходів економічної безпеки підприємств виділено та узагальнено методичні підходи визначення економічної безпеки підприємств, а саме: підхід на основі аналізу фінансового стану підприємства, прибутково-інвестиційний підхід, тримірний підхід, ресурсно-функціональний підхід, індикаторно-індексний підхід, індикаторний підхід, програмно-цільовий підхід, підхід за функціональними складовими економічної безпеки, експертний підхід, матричний підхід, вузькофункціональний підхід, підхід на основі теорії економічних ризиків, бухгалтерський підхід, підхід економіко-математичного моделювання, підхід

ймовірності банкрутства підприємства. З проведеного аналізу думок вчених видно, що більш оптимальними для використання є ресурсно-функціональний, програмно-цільовий та індикаторний підходи.

Список використаних джерел

1. Козаченко Г.В. Экономическая безопасность: сущность и механизмы обеспечения: монография / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко: – К.: Либра, 2003. – 280 с.
2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко: навч. посіб. для студ. вузів. – К.: ЦУЛ, 2008. – 240 с.
3. Сусіденко В.Т. Методи оцінки фінансової безпеки торговельного підприємства / В.Т. Сусіденко, О.В. Сусіденко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ej.kherson.ua>.
4. Васильців Т.Г. Економічна безпека України: стратегія та механізми зміцнення : [монографія] / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
5. Маслак О. І. Підходи щодо оцінювання рівня економічної безпеки підприємств / О. І. Маслак, Н. Є. Гришко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kdu.edu.ua>.
6. Прокопішина О.В. Управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / О.В. Прокопішина. – Харківський національний економічний ун-т. – Харків, 2009. – 20 с.
7. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / Інститут економіки промисловості НАН України / Н.О. Подлужна. – Донецьк, 2003. – 20 с.
8. Пілова Д.П. Формування та оцінка економічної безпеки гірничозбагачувальних підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами/ Криворізький технічний університет. – Кривий ріг, 2007. – 16 с.
9. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / [под. ред. Е. А. Олейникова]. – М. : ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1997. – 288 с.
10. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. / В.І. Мунтіян. – К.: В-во КВІЦ, 1999. – 462 с.
11. Яременко О.Ф. Механізм управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: спеціальність 08.00.04 / О. Ф. Яременко. – Хмельницький, 2009. – 20 с.
12. Ильяшенко С. И. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.И. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3 (21). – С. 12-19.
13. Нагорна І.І. Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства / І.І. Нагорна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 241_nagorna_i.i._osinka_stijkoj_ekonomichnoi_bezpeki.
14. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. д-ра. екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.

15. Пірятінська І.В. Систематизація підходів до оцінки економічної безпеки будівельних підприємств : наук.-техн. зб. / І.В. Пірятінська // Комунальне господарство міст. – 2013. – № 106. – С. 266-271.

16. Камышникова Э. В. Методы формирования комплексной оценки уровня экономической безопасности предприятия [Текст] / Э.В. Камышникова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12(102). – С. 87-92.

17. Гнилицька Л.В. Використання концептуальних основ збалансованої системи економічних показників для оцінки стану та рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності [Текст] / Л.В. Гнилицька // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 263-271.

18. Ільяшенко С.М. Складові економічної безпеки підприємства і підходи до їх оцінки / С.М. Ільяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12-19.

19. Франчук В.І. Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки комерційного банку / В.І. Франчук, С.І. Мельник // file:///C:/Users/Nout/Downloads.

20. Ільяшенко С.Н. Оценка составляющих экономической безопасности предприятия / С.Н. Ільяшенко // Науч. тр. ДонНТУ. – Донецк, 2002. – № 48. – С. 16-22.

21. Забияко С.В. Риск-менеджмент – основа экономической безопасности предприятия / С.В. Забияко Е.С. Светлова // Защита информации. Конфидент. – 2002. – № 3. – С. 51-55.

22. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Д. Ковальов, І. Плетникова // Економіка України. – 2001. – № 4. – С. 35-40.

23. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / за ред. С.Ф. Покропивного. — Вид. 2-ге перероб. та доп. – К. : КНЕУ. – 2000. – 528 с.

24. Кокнаєва М.О. Особливості формування методичного інструментарію дослідження фінансово-економічної безпеки торговельних підприємств / М.О. Кокнаєва // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 5-6. – С. 53-55.

25. Ковальчук Н.О. Підходи щодо оцінювання фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств / Н.О. Ковальчук, А.Г. Корбутяк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

26. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15-16. – С. 35-37.

27. Іванова Н.С. Оцінка ефективності системи економічної безпеки агропромислових підприємств: Дис. к. е. н. : 08.00.04 / Н.С. Іванова. – Запоріжжя, 2011. – 268 с.

28. Скорук О. В. Формування стратегії економічної безпеки підприємств дитячого харчування: дис. канд. ек. Наук : 08.00.04/ О.В. Скорук. – Лецьк., 2012. – 269 с.

29. Тамбовцев В.Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура проблемы. / В.Л. Тамбовцев // Вестник Московского государственного университета. Серия 6, Экономика. – 1995. – №3. – С. 3-9.

30. Бойкевич О.Р. Стратегічні пріоритети та засоби зміцнення економічної безпеки торговельного підприємства / О.Р. Бойкевич // Автореф. дис... канд. екон. Наук / Бойкевич О.Р.: наук. кер. Васильців Т. Г.: – Львів, 2011. – 22 с.

31. Вергун А.М. Діагностика рівня фінансово-економічної безпеки підприємства / А. М. Вергун, М.М. Савченко, І.О. Тарасенко // <http://nbuv.gov.ua>.

32. Клопов І.О. Управління економічною безпекою промислового підприємства. / І.О. Клопов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

33. Конспект лекцій з дисципліни “Технологія діяльності аналітиків з питань фінансово-економічної безпеки” для студентів спеціальності 8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою” / Ж.С. Шило. – Рівне: НУВГП, 2014. – 49 с.
34. Бондаренко О.М. Оцінка економічної безпеки авіакомпанії: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.04 / О.М. Бондаренко; Національний авіаційний університет. – К., 2004. – 24 с.
35. Зима Л.М. Організаційно-економічні механізми управління економічною безпекою підприємств стратегічного значення: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01./ Леонід Миколайович Зима; [Донецьк. нац. унів-т]. – Донецьк, 2004. – 12 с.
36. Капітула С.В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів України): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / С. В. Капітула; Криворізьк. техн. ун-т. – Кривий ріг, 2009. – 20 с.
37. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48-51.
38. Основи економічної безпеки : підруч. / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. – Київ : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
39. Козаченко Г.В. Оцінювання економічної безпеки підприємства: аналіз основних підходів / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua>.
40. Атаманов Г.А. О некоторых методологических аспектах исследования экономической безопасности субъектов экономической деятельности. В кн.: Механизм экономико-правового обеспечения национальной безопасности: опыт, проблемы, перспективы. – Краснодар: НИИ экономики ЮФО, 2010. – С. 24-34.
41. Райзберг Б.А. Государственное управление экономическими и социальными процессами : [учебн. пособие] / Б.А. Райзберг. – М.: Финансы, 2010. – 412 с.
42. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І. Ф. Білько : Монографія. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
43. Ткаченко А.М. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства / А.М. Ткаченко, О.Л. Резніков // Вісник економічної науки України. – 2010. – №1. – С. 101-106.
44. Пірятінська І.В. Систематизація підходів до оцінки економічної безпеки будівельних підприємств : наук.-техн. зб. / І.В. Пірятінська // Комунальне господарство міст. – 2013. – № 106. – С. 266-271.
45. Гладченко Т.М. Економічна безпека підприємницької діяльності. / Т.М. Гладченко // Збірник наукових праць „Актуальні проблеми міжнародних відносин” – Вип. 26. – К.: ВПЦ “Київський університет”, Інститут міжнародних відносин, 2001. – С. 295-299.
46. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / К.С. Горячева. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua>.
47. Пойда-Носик Н.Н. Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Н.Н. Пойда-Носик // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua>.
48. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Фінанси підприємств. – 2008. – № 4. – С. 88-97.
49. Черняк Г.М. Оцінювання рівня економічної безпеки енергетичних підприємств в умовах євроінтеграції / Г.М. Черняк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua>.

Список джерел у транслітерації/References

1. Kozachenko H.V. Ekonomycheskaia bezopasnost': suschnost' y mekhanizmy obespecheniya: monografya / H.V. Kozachenko, V.P. Ponomarev, O.M. Liashenko: – K.: Lybra, 2003. – 280 p.
2. Donets' L.I. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva / L.I. Donets', N.V. Vaschenko: navch. posib. dla stud. vuziv. – K.: TsUL, 2008. – 240 p.
3. Susidenko V.T. Metody otsinky finansovoi bezpeky torhovel'noho pidpriemstva / V.T. Susidenko, O.V. Susidenko // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ej.kherson.ua>.
4. Vasyl'tsiv T.H. Ekonomichna bezpeka Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia : [monografiia] / T.H. Vasyl'tsiv. – L'viv : Aral, 2008. – 384 p.
5. Maslak O.I. Pidkhody schodo otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv / O.I. Maslak, N. Ye. Hryshko // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kdu.edu.ua>.
6. Prokopishyna O.V. Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu zovnishn'ekonomichnoi diial'nosti pidpriemstva: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.04 / O.V. Prokopishyna. – Kharkivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj un-t. – Kharkiv, 2009. – 20 p.
7. Podluzhna N.O. Orhanizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva : avtoref. dys. na zdobuttia nauk, stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.06.01 “Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy” / Instytut ekonomiky promyslovosti HAH Ukrainy / N.O. Podluzhna. – Donets'k, 2003. – 20 p.
8. Pilova D.P. Formuvannia ta otsinka ekonomichnoi bezpeky hirnycho-zbahachuval'nykh pidpriemstv: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: spetsial'nist' 08.00.04 – ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy/ Kryvoriz'kyj tekhnichnyj universytet. – Kryvyj rih, 2007. – 16 p.
9. Osnovy ekonomycheskoj bezopasnosti. (Hosudarstvo, rehyon, predpriatyie, lychnost') / [pod. red. E. A. Olejnykova]. – M. : ZAO “Byznes-shkola “Yntel-SynteZ”, 1997. – 288 p.
10. Muntiiian V.I. Ekonomichna bezpeka Ukrainy. / V.I. Muntiiian. – K.: V-vo KVIITs, 1999. – 462 p.
11. Yaremenko O.F. Mekhanizm upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu mashynobudivnoho pidpriemstva: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: spetsial'nist' 08.00.04 / O.F. Yaremenko. – Khmel'nyts'kyj, 2009. – 20 p.
12. Yl'iashenko S.Y. Sostavliaiuschye ekonomycheskoj bezopasnosti predpriatyia y podkhody k ykh otsenke / S.Y. Yl'iashenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2003. – № 3 (21). – Pp. 12-19.
13. Nahorna I.I. Otsinka stijkoi ekonomichnoi bezpeky promyslovoho pidpriemstva / I.I. Nahorna // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: 241_nagorna_i.i._otsinka_stijkoi_ekonomichnoi_bezepeki.
14. Shemaieva L.H. Ekonomichna bezpeka pidpriemstv u stratehichnij vzaiemodii z sub'iektamy zovnishn'oho seredovyscha: avtoref. dys. d-ra. ekon. nauk / L.H. Shemaieva. – K., 2010. – 39 p.
15. Piriatsins'ka I.V. Systematyzatsiia pidkhodiv do otsinky ekonomichnoi bezpeky budivel'nykh pidpriemstv : nauk.-tekhn. zb. / I.V. Piriatsins'ka // Komunal'ne hospodarstvo mist. – 2013. – № 106. – Pp. 266-271.
16. Kamyshnykova E. V. Metody formyrovannia kompleksnoj otsenky urovnia ekonomycheskoj bezopasnosti predpriatyia [Tekst] / E.V. Kamyshnykova // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2009. – № 12(102). – Pp. 87-92.
17. Hnylyts'ka L.V. Vykorystannia kontseptual'nykh osnov zbalansovanoi systemy ekonomichnykh pokaznykiv dla otsinky stanu ta rivnia ekonomichnoi bezpeky sub'iektiv hospodars'koi diial'nosti [Tekst] / L.V. Hnylyts'ka // Finansy, oblik i audyt. – 2011. – № 18. – Pp. 263-271.

18. Il'iashenko S.M. Skladovi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva i pidkhody do ikh otsinky / S.M. Il'iashenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2003. – № 3. – Pp. 12-19.
19. Franchuk V.I. Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky komertsijnoho banku / V.I. Franchuk, S.I. Mel'nyk // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: file:///C:/Users/Nout/Downloads.
20. Yl'iashenko S.N. Otsenka sostavliaiuschykh ekonomycheskoj bezopasnosti predpriyatya / S.N. Yl'iashenko // Nauch. tr. DonNTU. – Donetsk, 2002. – № 48. – Pp. 16-22.
21. Zabyiako S.V. Rysk-menedzhment – osnova ekonomycheskoj bezopasnosti predpriyatya / S.V. Zabyiako E.S. Svetlova // Zashchyta ynformatsyy. Konfydent. – 2002. – № 3. – Pp. 51-55.
22. Koval'ov D. Kil'kisna otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / D. Koval'ov, I. Plietnykova // Ekonomika Ukrainy. – 2001. – № 4. – Pp. 35-40.
23. Pokropyvnyj S.F. Ekonomika pidpriemstva / za red. S.F. Pokropyvnoho. – Vyd. 2-he pererob. ta dop. – K. : KNEU. – 2000. – 528 p.
24. Koknaieva M.O. Osoblyvosti formuvannia metodychnoho instrumentariiu doslidzhennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky torhovel'nykh pidpriemstv / M.O. Koknaieva // Ekonomichnyj chasopys-XXI. – 2012. – № 5-6. – Pp. 53-55.
25. Koval'chuk N.O. Pidkhody schodo otsiniuvannia finansovo-ekonomichnoi bezpekyvitchyznianykh pidpriemstv / N.O. Koval'chuk, A.H. Korbutiak // <http://nbuv.gov.ua>.
26. Zabrodskij V. Teoretycheskye osnovy otsenky ekonomycheskoj bezopasnosti otrasly y firmy / V. Zabrodskij, N. Kapustyn // Byznes-ynform. – 1999. – № 15-16. – Pp. 35-37.
27. Ivanova N.S. Otsinka efektyvnosti systemy ekonomichnoi bezpeky ahropromyslovykh pidpriemstv: Dys. k. e. n. : 08.00.04 / N.S. Ivanova. – Zaporizhzhia, 2011. – 268 p.
28. Skoruk O. V. Formuvannia stratehii ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv dytiachoho kharchuvannia: dys. kand. ek. Nauk : 08.00.04/ O.V. Skoruk. – Lets'k., 2012. – 269 p.
29. Tambovtsev V.L. Ekonomycheskaia bezopasnost' khoziajstvennykh system: struktura problemy. / V.L. Tambovtsev // Vestnyk Moskovskoho hosudarstvennogo unyversyteta. Seryia 6, Ekonomyka. – 1995. – №3. – Pp. 3-9.
30. Bojkevych O.R. Stratehichni priorytety ta zasoby zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky torhovel'noho pidpriemstva / O.R. Bojkevych // Avtoref. dys... kand. ekon. Nauk / Bojkevych O.R.: nauk. ker. Vasyl'tsiv T. H.: – L'viv, 2011. – 22 p.
31. Verhun A.M. Diahnostyka rivnia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / A. M. Verhun, M.M. Savchenko, I.O. Tarasenko // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://nbuv.gov.ua>.
32. Klopov I.O. Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu promyslovoho pidpriemstva. / I.O. Klopov – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.nbuv.gov.ua>.
33. Konspekt lektsij z dystsypliny “Tenolohiia diial'nosti analitykiv z pytan' finansovo-ekonomichnoi bezpeky” dlia studentiv spetsial'nosti 8.18010014 “Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu” / Zh.S. Shylo. – Rivne: NUVHP, 2014. – 49 p.
34. Bondarenko O.M. Otsinka ekonomichnoi bezpeky aviakompanii: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.07.04 / O.M. Bondarenko; Natsional'nyj aviatsijnyj unyversytet. – K., 2004. – 24 p.
35. Zyma L.M. Orhanizatsijno-ekonomichni mekhanizmy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv stratehichnogo znachennia: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.06.01./ Leonid Mykolajovych Zyma; [Donets'k. nats. univ-t]. – Donets'k, 2004. – 12 p.

36. Kapitula S.V. Otsinka ta upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva (na prykladi hirnycho-zbahachuval'nykh kombinativ Ukrainy): avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.04 / S. V. Kapitula; Kryvoriz. tekhn. un-t. – Kryvyj rih, 2009. – 20 p.
37. Kovalev D. Ekonomycheskaia bezopasnost' predpriatyia / D. Kovalev, T. Sukhorukova // Ekonomyka Ukrainy. – 1998. – № 10. – Pp. 48-51.
38. Osnovy ekonomichnoi bezpeky : pidruch. / O.M. Bandurka, V.Ye. Dukhov, K.Ya. Petrova, I.M. Cherviakov. – Kyiv : Vyd-vo nats. un-tu vnutr. sprav, 2003. – 236 p.
39. Kozachenko H.V. Otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: analiz osnovnykh pidkhodiv / H.V. Kozachenko, Yu.S. Pohorelov // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.google.com.ua>.
40. Atamanov H.A. O nekotorykh metodolohycheskykh aspektakh yssledovannia ekonomycheskoj bezopasnosti sub'ektov ekonomycheskoj deiatel'nosti. V kn.: Mekhanyzm ekonomyko-pravovoho obespechenyia natsyonal'noj bezopasnosti: opyt, problemy, perspektyvy. — Krasnodar: NYY ekonomyky YuFO, 2010. – Pp.24-34.
41. Rajzberh B.A. Hosudarstvennoe upravlenye ekonomycheskymy y sotsyal'nymy protsesamy : [uchebn. posobyie] / B.A. Rajzberh. – M.: Fynansy, 2010. – 412 p.
42. Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist' i napriamky zabezpechennia / V.T. Shlemko, I. F. Bin'ko : Monohrafiia. – K. : NISD, 1997. – 144 p.
43. Tkachenko A.M. Otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / A.M. Tkachenko, O.L. Reznikov // Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. – 2010. – №1. – Pp. 101-106.
44. Piriatsins'ka I.V. Systematyzatsiia pidkhodiv do otsinky ekonomichnoi bezpeky budivel'nykh pidpriemstv : nauk.-tekhn. zb. / I.V. Piriatsins'ka // Komunal'ne hospodarstvo mist. – 2013. – № 106. – Pp. 266-271.
45. Hladchenko T.M. Ekonomichna bezpeka pidpriemnyts'koi diial'nosti. / T.M. Hladchenko // Zbirnyk naukovykh prats' „Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn” – Vyp. 26. – K.: VPTs “Kyivs'kyj universytet”, Instytut mizhnarodnykh vidnosyn, 2001. – Pp. 295 - 299.
46. Horiacheva K.S. Otsinka rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva [Elektronnyj resurs] / K.S. Horiacheva. – Rezhym dostupu: <http://dspace.uabs.edu.ua>.
47. Pojda-Nosyk N.N. Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva / N.N. Pojda-Nosyk // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://journals.uran.ua>.
48. Dovbnia S.B. Diahnostyka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / S.B. Dovbnia, N.Yu. Hichova // Finansy pidpriemstv. – 2008. – № 4. – Pp. 88-97.
49. Cherniak H.M. Otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky enerhetychnykh pidpriemstv v umovakh ievrointehratsii / H.M. Cherniak // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ev.fmm.kpi.ua>.

ANNOTATION
GENERALIZATION OF THE METHODOLOGICAL APPROACHES FOR
ASSESSING THE LEVEL OF ECONOMIC SECURITY AT THE ENTERPRISE
AIMED AT THE OPTIMAL EXTERNAL AND INTERNAL THREATS
DIAGNOSIS CHOICE

MELIKHOVA Tetiana,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
of Accounting and Auditing Department,
Zaporizhzhia State Engineering Academy
(Zaporizhzhia)

The methodical approaches for the estimation of the economic security level at the enterprise are investigated. There identified and summarized the methodological approaches for determining the economic security at enterprises which are based on the

detailed analysis of the methodological approaches for the economic security of enterprises: approach based on the analysis of the enterprise's financial condition, profit-investment approach, three-dimensional approach, resource-functional approach, indicator-index approach, indicator approach, programmatic target approach, approach for functional components of economic security, expert approach, matrix approach, narrow-functional approach, approach based on the theory of economic risks, accounting approach, economic and mathematical modeling approach, approach of the probability of bankruptcy of the enterprise. There also investigated existing groups of approaches for formation of the methodology for assessing the level of economic security at the enterprise. In the article also emphasized the optimal methodological approaches for assessing the level of economic security at the enterprise: resource-functional, program-target and indicator approaches, as they are simpler for usage at the enterprise level and allow quickly and with maximum reliability estimate the level of enterprise's economic security without attracting additional specialists.

Keywords: methodological approaches, estimation, level, economic safety at the enterprise, resource-functional, program-target and indicator approaches.

Lit. 49.

АННОТАЦИЯ

ОБОБЩЕНИЕ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ С ЦЕЛЬЮ ВЫБОРА ОПТИМАЛЬНЫХ ДЛЯ ДИАГНОСТИКИ ВНЕШНИХ И ВНУТРЕННИХ УГРОЗ

МЕЛИХОВА Татьяна Олеговна,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учёта, анализа, налогообложения и аудита,
Запорожская государственная инженерная академия
(г. Запорожье)

Исследованы методические подходы к оценке уровня экономической безопасности предприятия. На основании проведённого детального анализа методических подходов к экономической безопасности предприятий выделены и обобщены методические подходы определения экономической безопасности предприятий, а именно: подход на основе анализа финансового состояния предприятия, приходно-инвестиционный подход, трёхмерный подход, ресурсно-функциональный подход, индикаторно-индексный подход, индикаторный подход, программно-целевой подход, подход по функциональным составляющим экономической безопасности, экспертный подход, матричный подход, узкофункциональный подход, подход на основе теории экономических рисков, бухгалтерский подход, подход экономико-математического моделирования, подход вероятности банкротства предприятия. Исследованы существующие группы подходов к построению методики оценки уровня экономической безопасности предприятия. Выделены наиболее оптимальные методические подходы для оценки уровня экономической безопасности предприятия, а именно: ресурсно-функциональный, программно-целевой и индикаторный подходы, поскольку они являются более простыми для использования на уровне предприятий и позволяют быстро и с максимальной достоверностью оценить уровень экономической безопасности предприятия без привлечения дополнительных специалистов.

Ключевые слова: методические подходы, оценка, уровень, экономическая безопасность предприятия, ресурсно-функциональный, программно-целевой и индикаторный подходы.

Лит. 49.

Інформація про автора

МЕЛИХОВА Тетяна Олегівна – кандидат економічних наук доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Запорізької державної інженерної академії (69006, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 226, e-mail: tanya_zp_zgia@ukr.net).

MELIKHOVA Tetiana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit, Zaporizhzhya State Engineering Academy (69006, Zaporizhzhya, 226, Sobornyi Av., e-mail: tanya_zp_zgia@ukr.net).

МЕЛИХОВА Татьяна Олеговна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета, анализа, налогообложения и аудита Запорожской государственной инженерной академии (69006, г. Запорожье, пр. Соборный, 226, e-mail: tanya_zp_zgia@ukr.net).

